

Protestantse Kerk Amsterdam
Nieuwe Herengracht 18
1018 DP Amsterdam

Aan de wethouder vastgoed van de gemeente Amsterdam,
mevrouw T. Meliani
Amstel 1
1011 PN Amsterdam

Amsterdam, 23 maart 2020

Geachte mevrouw Meliani,

Oosterkerk: verleden en toekomst

Wij schrijven u deze brief vanuit de Protestantse Kerk in Amsterdam (PKA), een van de grotere kerkgenootschappen in de stad met een dertigtal wijkgemeenten en pioniersplekken. De PKA bezit, onderhoudt en gebruikt een aantal monumentale Amsterdamse kerkgebouwen. Eeuwenlang behoorde ook de Oosterkerk tot onze gebouwen, totdat we het gebouw in 1974 aan de gemeente Amsterdam verkochten. Sinds 2015 biedt de Oosterkerk ruimte aan Citykerk, één van onze kerkelijke pioniersprojecten. Daarvoor huren we ruimte van de Stichting Oosterkerk. Dit project ontwikkelt zich goed en we willen er zeker van zijn dat de Oosterkerk ook de komende jaren ruimte biedt aan dit initiatief.

Het is u bekend dat de gemeente al geruime tijd voornemens is de Oosterkerk te verkopen. Stadsherstel is inmiddels bijna twee jaar bezig met planvorming op basis waarvan de kerk kan worden aangekocht. In een onderhoud met mevrouw Vera Lujendijk en de heer Alex Dekker hebben we in januari jl. uiting gegeven aan onze zorgen over hoe dit proces verloopt. In de weken daarna hebben we de situatie in en rond de kerk in kaart gebracht en met de huidige gebruikers van de Oosterkerk alsmede met alle ons bekende buurtorganisaties overleg gevoerd.

We hebben bij de afdeling Vastgoed van de gemeente aangegeven geïnteresseerd te zijn in de koop van de kerk om het een Huis van Verbinding te laten zijn. Ons werd meegedeeld dat dit niet mogelijk is omdat krachtens een besluit van B&W de kerk alleen mag worden verkocht aan door de gemeente geselecteerde erfgoedorganisaties. **Het is om die reden dat we ons nu tot u wenden met de vraag de PKA aan de lijst van erfgoedorganisaties toe te voegen. Hieronder lichten we dat verzoek toe.**

Protestantse Kerk Amsterdam ervaren erfgoedorganisatie

Vooropgesteld: op zichzelf vinden wij het voornoemde B&W besluit verstandig. Met een 17^e-eeuws kerkgebouw in het hart van Amsterdam moet heel zorgvuldig worden omgegaan. Wat echter op een misverstand berust, is het feit dat de Protestantse Kerk Amsterdam geen onderdeel uitmaakt van erfgoedorganisaties die bij de gemeente in beeld zijn voor situaties zoals deze. We denken dat de Oosterkerk al eerder ook aan ons ter overname had moeten worden aangeboden. In ieder geval willen we nu graag aan de erfgoedlijst worden toegevoegd, voor de casus Oosterkerk maar ook voor toekomstige situaties, zeker zodra het om een kerkgebouw gaat. Natuurlijk hebben we de afgelopen decennia veel kerkgebouwen moeten verkopen. Maar de tijd staat niet stil. Historische kerkgebouwen op centraal gelegen locaties bieden nieuwe mogelijkheden. Dat is niet alleen wat we zelf zien: hoogleraar Zef Hemel betoogt hetzelfde in een in opdracht van de burgemeester geschreven visie op de historische binnenstad (oktober 2019). Daarom is het onze visie om de komende jaren in nieuwe vormen van kerk-zijn te investeren. We hebben daar ook de financiële middelen voor. In onze visie is de aankoop van een kerk geen doel, maar het kan wel een middel zijn. Tot ons erfgoed behoren monumentale gebouwen als de Noorder- en de Westerkerk, de Nieuwe Kerk en de Keizersgrachtkerk. Daarnaast bezitten we als kerk en diaconie een serie monumentale panden op het terrein naast de Hermitage en elders in de stad. En deze opsomming is verre van compleet. We bepleiten de status van 'religieuze erfgoedorganisatie' niet alleen voor onszelf. Ook de Rooms-Katholieke Kerk en de Evangelisch-Lutherse Gemeente zijn belangrijke hoeders van stedelijk erfgoed. Als kerken geven we graag uitvoering aan de

wens van burgemeester en wethouders, namelijk om van de historische binnenstad een plek te maken waar veel Amsterdammers zich thuis voelen.

Ruimte bieden aan zachte krachten

In het coalitieakkoord van mei 2018 staat dat maatschappelijke en publieke doelstellingen leidend zullen zijn in de vastgoedstrategie van het college van B&W. En ook dat gemeentelijk vastgoed ruimte biedt aan initiatieven en zachte krachten die essentieel zijn voor de stad. Het zou een logisch gevolg zijn van deze visie om de Oosterkerk niet te verkopen. Al vele jaren benoemen ambtelijke nota's het historische en actuele belang van de Oosterkerk voor de omliggende buurt. Er is door de gemeente de afgelopen twee jaar veel tijd en energie gestoken in het wijkopbouwwerk op de Oostelijke Eilanden. Het spreekt bijna vanzelf om de al lang bestaande wens voor de Oosterkerk (kloppend hart van de buurt) en de actuele situatie (behoefte aan zo'n hart) op elkaar te betrekken. Als geen ander gebouw in postcodegebied 1018 kan de Oosterkerk een huis van verbinding zijn. Het pleit voor de gemeentelijke overheid dat zij de afgelopen jaren inzake de Oosterkerk heeft vastgesteld dat zij zelf deze verbindende rol vanuit dit gebouw niet op zich kan nemen. Wel heeft zij de verantwoordelijkheid om de kerk over te dragen aan een partij die dit heel goed kan én wil.

Geen visionaire planvorming bij Stadsherstel

Het was onze hoop dat na vele jaren van onzekerheid Stadsherstel voortvarend de planvorming ter hand zou nemen. In en rond de kerk zou Stadsherstel veel bondgenoten kunnen werven om de Oosterkerk te herbestemmen op een manier die bijval oproept. Helaas is het tegendeel het geval. In de jaren dat Stadsherstel belangstelling heeft getoond om de Oosterkerk te kopen, kwam het nooit tot een goed en visionair gesprek. Met geen van de huidige huurders is over de toekomst van het gebouw gesproken en wat de buurt betreft, heeft Stadsherstel slechts nota genomen van de 'memo buurtgebruik' uit november 2019. Het wordt, mede door een per ongeluk vrijgegeven serie emails (februari 2020), steeds duidelijker dat Stadsherstel geen visie ontwikkelt voor het gebouw – en evenmin voor de buurt – maar slechts in termen van exploitatie denkt. Het is voor ons onbegrijpelijk dat er inmiddels een plan wordt ontwikkeld waarbij het Balletorkest de hoofdhuurder van het gebouw zou worden. Voor een orkest dat slechts een beperkt aantal dagen per jaar gebruik maakt van het gebouw, zou de volledige vloeroppervlakte van de kerk moeten worden herbestemd als opslag- en kantoorruimte. Slechts de grote ruimte – ingericht op een orkest – blijft dan ook door andere partijen te gebruiken. Dat is allesbehalve een bezield gebouw. Zo'n kerk dreigt een spookhuis te worden of iets minder dramatisch uitgedrukt: een muzikale oefendoos en opslagschuur voor instrumenten. We hebben in een onderhoud op het kantoor van Stadsherstel (6 maart 2020) de tot op heden gevolgde werkwijze ter discussie gesteld. Helaas hebben we daar moeten constateren dat Stadsherstel het niet op prijs stelt dat we in deze fase meedenken en –doen. Er moet en zal een overeenkomst met het Balletorkest komen. Stadsherstel is wel zo eerlijk om te zeggen dat deze deal nog niet rond is. Mocht de deal afketsen, dan begint alles weer opnieuw. Uiterst merkwaardig. Te meer omdat zowel de gemeente als Stadsherstel weet hebben van het recht op het houden van kerkelijke erediensten dat in het verkoopcontract van 1974 is vastgelegd. Het is ons voornemen om onze rechten in dezen te verdedigen.

Oosterkerk als Huis van Verbinding

Tot 1974 was de Oosterkerk in het bezit van onze rechtsvoorganger, de Hervormde Gemeente. Dat was een tijd waarin zowel kerk als stedelijke overheid het voornemen had om de kerk te slopen. Het moet met nadruk gesteld worden dat het behoud van de kerk louter en alleen aan buurtbewoners is te danken. Meer dan enig ander kerkgebouw in onze stad is de Oosterkerk van de buurt. Sinds 2015 hebben we in de Oosterkerk een initiatief voor kerkvernieuwing gehuisvest: CityKerk. De stichter van dit initiatief, Tim Vreugdenhil, is vorig jaar benoemd tot onze stadspredikant. Vanuit Stichting CityKerk Amsterdam zijn er inmiddels veel relaties gelegd met de buurt. Door buurtdominee Mirjam Sloots worden verbindende activiteiten georganiseerd in de kerk, zoals een lichtjesticht en een kerstevent, die honderden mensen trekken. Haar visie en aanpak om van de Oosterkerk een Huis van Verbinding te maken met en voor de buurt, wordt breed gedragen en gewaardeerd door buurtorganisaties, de gebiedsmakelaar en anderen. Het Huis van Verbinding draagt bij aan integratie tussen groepen mensen, in het bijzonder vrouwen uit verschillende culturen in hun betekenis voor de buurt. CityKerk en Huis van Verbinding zijn niet de enige gebruikers. Sinds januari 2020 is een andere kerkgemeente huurder van de kerk op zondagochtend. De kerk zit dan stampvol met ruim tweehonderd mensen. Ook deze kerkgemeente doet graag mee in de visie om van de Oosterkerk een bezield huis te maken. Verder zit er

muziek in de concertseries. Programmering en belangstelling zijn op een goed niveau. Door de Stichting Oosterkerk en de huurders van de kantoren in de kerk wordt goed samengewerkt – opmerkelijk in een fase die veel onzekerheid met zich meebrengt. Vanuit deze randvoorwaarden is er iets prachtigs mogelijk. Iets dat de huidige situatie op een veel hoger plan brengt, qua impact en bezettingsgraad. In binnen- en buitenland zijn aansprekende voorbeelden van kerken die op basis van breed gedragen planvorming tot een icoon van de buurt en de stad zijn uitgegroeid. Dát is onze ambitie. We doen een klemmend beroep op u als verantwoordelijke wethouder om ruimte te geven aan degene die van deze kerk een waarlijk kroonjuweel van onze stad wil maken. Als kerk: plek van bezieling en verbinding, plaats van verstillen en creatieve energie, huis van gedeelde vreugde en verdriet – en niet als repetiteer- en opslagruimte.

Breed draagvlak voor wat de stad/buurt nodig heeft

Als Protestantse Kerk Amsterdam vinden we in deze tijd nieuwe manieren om religieus erfgoed zo te gebruiken dat het bijdraagt aan wat de stad nodig heeft, op een veel bredere manier dan door een religieuze functie alleen. Naar ons idee is de Oosterkerk een prachtige kans om een traject in te gaan dat leidt tot een multifunctioneel gebruik van het gebouw waarbij breed draagvlak en gezonde exploitatie (zonder winst oogmerk) leidend zijn. Dit brede draagvlak hebben we in de afgelopen tijd kunnen creëren, zoals blijkt uit de diverse betuigingen van adhesie (Eilandenoverleg 1018, Stichting Oosterkerk, gebiedsmakelaar stadsdeel Centrum, Hart voor de Buurt, Buurtcomité, culturele en maatschappelijke huurders kantoorruimten).

Concreet:

- verzoeken we u dat de gemeente ons toevoegt aan de lijst met geselecteerde erfgoedorganisaties (niet alleen voor de casus Oosterkerk maar ook voor toekomstige situaties) en
- bieden we de gemeente aan de Oosterkerk voor een redelijke prijs te kopen, om de kerk te behouden voor multifunctioneel gebruik (Huis van Verbinding) met een gezonde financiële exploitatie langs de hiervoor geschetste lijnen, in samenspraak met de Stichting Oosterkerk, een coalitie van buurtorganisaties, het stadsdeel Centrum, Bureau Monumenten&Archeologie en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

We gaan graag verder met u in gesprek om onze plannen toe te lichten en uw vragen en opmerkingen te vernemen en nodigen u daartoe uit in de Oosterkerk.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

Mirjam Sloots, projectleider Huis van Verbinding en buurtdominee

Tim Vreugdenhil, projectleider Citykerk Amsterdam en stadspredikant

Jenneke Welmers, directeur kerkelijk bureau Protestantse Kerk Amsterdam